Marie Hofericová: Česká a francouzská poválečná kantáta a oratorium (přehled tvorby, recepce se zaměřením na vybraná oratoria). Diplomová práce ÚHV UK FF v Praze 2006/2007, 106 stran. Oponentský posudek

---

Diplomová práce Marie Hofericové se pokouší o přehled tvorby pro různá vokálně-instrumentální obsazení, která vznikla v českých zemích a ve Francii od počátku 50. let 20. století do počátku století jednadvacátého. Po úvodním vymezení tematiky přináší stručný nástin historického vývoje kantáty a oratoria od 17. do 20. století a informaci o stavu bádání v českých zemích a ve Francii (kap. 2), pokus o naznačení specifiky tvorby v dílech českých autorů pojednávaného období (kap. 3), přehled kantátové a oratorní tvorby ve Francii v 2. polovině 20. století (kap. 4) a poté poznámky k recepci 14 vybraných oratorií z české produkce a 14 vybraných děl francouzských (kap. 5). Zbývající část práce obsahuje závěr (6), přílohy v podobě abecedního soupisu skladatelů a jejich děl (7) a dále seznam zkratek (8), soupis použité literatury (9) a odkazy na lístkové i elektronické katalogy a další internetové informační zdroje (10).

Je jistě záslužné, že se autorka odhodlala ke zpracování zmíněného tématu a provedla soupis českého a francouzského oratorního a kantátopvého repertoáru v uvedeném historickém období. Tvorba druhé poloviny 20. století obecně a stejně tak zvolený hudební druh jsou dosud málo reflektovány a představují výzvu pro hudební historiky. Nicméně zvolený metodický přístup a úroveň zpracování, jsou v mnoha ohledech problematické a vyvolávají řadu otazníků a námitek.

Začnu těmi jednoduššími, které spadají spíše do kategorie technických nedopatření a dají se při případné další revizi textu poměrně snadno odstranit. V úvodu (s. 7–8) autorka vysvětluje, proč se rozhodla uvádět u zahraničních děl české překlady názvů a omlouvá se předem za případné nepřesnosti. Těchto nepřesností je tam bohužel poměrně dost: někde se jedná o chyby (*La vérité [de Jeanne]* není *Věrnost*, ale *Pravda* – s. 33, 36; *Angelus Silesius* není *Anděl Silesius* – s. 15, *In terra pax* nelze přeložit jako *V zemi míru* – s. 15), jinde jsou nabízeny „věrné" překlady, které ale nejsou věcně správné (příklady: *Motets en musique...* nelze překládat jako *Moteta v hudbě...*, s. 12, u skladeb s názvem *La Nativité* je třeba doplnit, že se jedná o *Narození Páně*, případně *Narození Ježíše Krista* – s. 12 aj.), někde je vynechán existující (volný) český překlad (*Curlew River – Řeka Sumida*, s. 15) a konečně opět jinde by bylo dle mého soudu možné název adekvátně přeložit teprve při znalosti libreta či aspoň synopse příslušného díla (*Jean de Précurseur* – s. 16, aj.). U německých a vůbec neanglických názvů není radno ověřovat správnost pravopisu zrovna podle posledního vydání *The New Grove*, které je v tomto ohledu bohužel dosti nespolehlivé (s. 14). Není mi také jasné, proč jsou ruské názvy oratorií Šostakoviče a Prokofjeva uvedeny v anglické transkripci – a bez českého překladu – zatímco názvy oratorií Sviridova jsou v téže větě psány v (zatím stále platné) české transkripci (s. 16) . – V závěrečném soupisu oratorní a kantátové produkce vymezeného období, který je podle mého soudu asi nejcennější součástí předložené práce, pak autorka nezaznamenala roky úmrtí některých českých skladatelů a skladatelek (Ivan Řezáč, s. 87, † 1977; Jitka Snížková, s. 88, † 1989).

Zásadní problém předložené práce spočívá dle mého soudu v tom, že autorka prakticky nereflektovala dobový historický a politický kontext, v němž daná tvorba vznikala a existovala, respektive tak učinila pouze v minimální a naprosto nedostačující míře. (Jedinou „polehčující" okolností může být snad jenom to, že se v tomto ohledu zatím nemohla opřít o relevantní muzikologickou literaturu.) Jsem přitom přesvědčena, že historii hudby druhé poloviny 20. století nelze vůbec pochopit a psát bez přihlédnutí k daným společenským souřadnicím resp. bez jejich důkladného pochopení. O zkoumaném kantátovém a oratorním repertoáru to platí ve zvýšené míře, neboť se v něm nejedná o „čistou hudbu", o ryze autonomní hudební tvorbu, ale (přinejmenším od 19. století) o takovou tvorbu, která se – především prostřednictvím zhudebňovaných textů, ale zčásti také prostřednictvím zvolených hudebně stylových prostředků – vztahovala a vyjadřovala k dobové

společenské realitě, zaujímala k ní více či méně vyhraněné postoje a fungovala v ní způsoby, jež byly opět podstatně určovány povahou oné reality.

Pro autora či autorku, který/která se chce zabývat českým kantátovým a oratorním repreotárem 2. poloviny 20. století to kromě jiného znamená, že utřídění zkoumaného repertoáru i pokus o jeho zhodnocení by mělo na jedné straně vycházet z poněkud jiné typologie, než jakou nabízí Jaroslav Smolka ve více než 35 let starém spisu *Česká kantáta a oratorium* (1970), a na druhé straně by se mělo opírat o adekvátně zvolená a jemná periodizační kritéria, reflektující všechny dílčí a krátkodobé proměny a posuny dobového společensko-politického kontextu. Z jeho/jejího výkladu by zřetelně vyplývat také to, jaké ideologické, umělecké a v neposlední řadě i mocenské pozice zaujímali jednotliví skladatelé i jednotliví hudební kritikové a publicisté v různých fázích a peripetiích společenského a politického vývoje oněch let, i to, jakým způsobem a do jaké míry se tyto jejich pozice promítaly do jejich děl a do jejich hodnotových kritických soudů. Reflexe dobového společenského a politického pozadí by se měla opírat o relevantní historickou, sociologickou i filozofickou literaturu, která již k danému tématu existuje a vychází v posledních letech v poměrně hojném počtu – a nikoliv, mám-li uvést konkrétní příklad, o zkratkovitý popularizační text hudebního skladatele a publicisty Miroslava Pudláka (s. 25).

O dobové „recepci" zkoumaných děl nelze v žádném případě pojednávat tak, že se bez jakéhokoliv komentáře převyprávějí obsahy příslušných zpráv a kritik v časopisu *Hudební rozhledy*, ale je třeba si nad těmito texty klást otázky, které vyplývají nejen z výše uvedených poznámek, ale zároveň také z elementárních pravidel historické kritiky: Kdo určoval obsah a ideové zaměření časopisu *Hudební rozhledy* během sledovaného období? Kým a čím byl ovlivněn výběr skladeb, o nichž se v tomto časopisu tehdy psalo? Kdo byli autoři publikovaných kritik a z jakých pozic psali? Kdo byl například Václav Felix a co ho asi vedlo k tomu, že v roce 1957 vcelku příznivě, tj. „věcně" a „ideologicky neutrálně" posoudil duchovní oratorium Otmara Máchy? (s. 40–41) Jak došlo k tomu, že dílo tohoto druhu a obsahu mohlo v uvedeném roce veřejně zaznít a zaznamenat právě takovýto ohlas v oficiálním tisku? O čem to vypovídá? A kdo byl třebas František Hrabal a z jakých důvodů v roce 1970 tak razantně odmítl dílo svého brněnského vrstevníka a přítele Zdeňka Pololáníka? (s. 44–45) – V kladení podobných otázek by bylo možné dlouho pokračovat.

Jak naznačuje název i členění výkladu do kapitol, je diplomová práce Marie Hofericové je rozdělena do dvou částí, zkoumajících český a francouzský kantátový a oratorní repertoár vymezeného historického období. Zdá se, že „francouzské kapitoly" sem byly začleněny víceméně účelově, bez vnitřního zdůvodnění především proto, že autorka strávila poslední rok svého magisterského studia na stipendijním pobytu ve Francii a měla tudíž přístup k tamějším pramenům a informačním zdrojům. Otázku užšího navázání a propojení obou částí svého výzkumu přitom řešila pouze okrajově. O porovnání vývoje v obou hudebních kulturách, které byly po většinu zkoumaného období odděleny politickými a ideologickými bariérami, se pokusila pouze v samém závěru práce (s. 72–74). Je jisté, že pro komparaci zkoumaného repertoáru v rámci dvou hudebních kultur, které se rozvíjely ve značně odlišných podmínkách a mezi nimiž v daném období existovalo minimum vzájemných kontaktů, neexistuje mnoho záchytných bodů. Nicméně základní požadavek historické kritiky hudebních i textových pramenů, položený v souvislosti s českou problematikou, platí i pro výklad věnovaný francouzskému repertoáru.

Přes všechny uvedené výhrady se domnívám, že práce Marie Hofericové splňuje základní požadavky, kladené obvykle na magisterskou práci diplomní, a může být proto přijata k obhajobě.

V Praze 22. 5. 2007

Prof. PhDr. Jarmila Gabrielová, CSc.